

AJANKOHTAISTA

Vanhempainyhdistys koululaisten terveellisen opiskeluympäristön puolustajana

Tuure Tammi

Viime aikoina keskustelu suomalaisista homekouluista on lisääntynyt, vaikka jo kymmenen vuotta sitten 40 prosenttia kouluista arvioitiin olevan pikaisen korjauksen tarpeessa (ks. Nevalainen 2001). Suomen Vanhempainliitto toteaaakin kotisivuillaan: ”Liian monessa julkisessa rakennuksessa, mukaan luettuna päiväkodit ja koulut, muhii terveyttä ja tietenkin itse rakennuksen elinkaarta uhkaavia sisäilma- ja kosteusvaurioita. Me vanhemmat emme halua lapsiamme sairaaseen kouluun sairastumaan. Haluamme myös, että lapsiamme opettavat terveet opettajat” (Suomen Vanhempainliitto 2011a). Valtion tämän vuoden talousarvioesityksessä koulurakentamishankkeisiin on varattu viisi miljoonaa euroa viimevuotisen 36 miljoonan euron sijaan. Kymmenen miljoonan euron lisäyksestä on neuvoteltu, vaikka tämänkin on todettu olevan riittämätön summa ongelman laajuuteen nähden (ks. Sivistysvaliokunnan lausunto 2011a; 2011b).

Vähässäkyrössä sijaitsevan Tervajoen koulun vanhempainyhdistyksen aktivoituminen terveellisten työolojen puolustamiseksi kuvastaa tilanteen kestättömyyttä mikrotasolla. Jo pitkään tiedossa olleiden sisätilaongelmien vakavuus Tervajoen ja sen yhteydessä toimivan Köpingin kouluissa tuli vanhempien tietoon lokakuun alussa 2011, heidän vaadittuaan saada luettavakseen sisäilmatutkimuksen ja kosteusmittausten tuloksia. Kunta oli tähän saakka ollut seurailevalla kannalla. Syiden etsinnän kerrottiin olevan vielä kesken, ja tilapäisiä opetustiloja oli luvattu harkita vasta, kun koululaisten terveydessä esiintyisi nopeasti huomattavaa heikkenemistä. Keskustelu alkoi kiihtyä, ja vanhempainyhdistyksen, kunnan, johtokuntien ja henkilökuntien yhteisessä kokouksessa kolme huonoimmassa kunnossa olevaa luokkatilaa päätettiin sulkea. Vähänkyrön sisäilmatyöryhmä ehdotti lisäksi kunnanhallitukselle väliaikaistilojen vuokraamista kiireellisellä aikataululla. Kun kunnanhallitus kuitenkin siirsi päätöksentekoa väliaikaistiloista, päätti vanhempainyhdistys organisoida koululakon, jonka seurauksena noin 80 prosenttia koulun oppilaista jäi kotiopetukseen viikon ajaksi lokakuussa 2011. Medianäkyvyyttä saaneen lakon myötävaikutuksella kunta lupasi hankkia opetustarkoitukseen sopivat väliaikaistilat, mutta niiden saapumiseen kuluvan ajan, kahdeksasta kymmeneen kuukautta, oppilaiden tulisi opiskella nykyisissä koulutiloissa. Koska varsinaista oirekyselyä ei ollut tehty, päätti vanhempainyhdistys teettää sellaisen ja maksaa itse tutkimuksen kustannukset. Osa koulun oppilaista ei palannut lakon jälkeen kouluun vaan jäi kotiin opiskelemaan. Lisää mutkia oli luvassa, kun asian pysyessä median huomioissa, päätti väliaikaistilojen toimittajaksi valittu yhtiö perua tarjouksensa. Tämä tarjoitti parakkien saapumisen viivästymistä entisestään. Marraskuun loppupuolella vanhem-

painyhdistyksen tilaama oirekysely valmistui, ja sen tulokset paljastivat Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen viitearvojen ylittyneen moninkertaisesti noin 75 prosentilla kyselyyn vastanneista oppilaista. Oirekyselyn mukaan oppilaiden pitäminen koulussa olisi kaikkien viranomaissuositusten vastaista, mutta kunnan teettämien tutkimusten mukaan koulua voitiin käydä kevättalven 2012 saakka.

Tapaus tarjoaa kiinnostavia tutkimuksellisia näkökulmia. Vanhempainyhdistys on mahdollista nähdä aikuiskasvatuksellisenä kontekstina, foorumina, jonka kautta yhdistyksen jäsenet rakentavat toimijuuttaan ja jonka kautta he osaltaan myös toteuttavat hyvää vanhemmuutta. Stetsenkon (2008) kulttuurihistoriallista toiminnan teoriaa ja kriittistä pedagogiikkaa yhdistävän transformatiivisen asenteen käsitteen mukaan juuri toimijoiden yhteinen, tavoitteellinen ja muutokseen tähtäävä toiminta on oppimisen ja kehityksen sekä minuuden rakentumisen perusta. Keskeinen näkökulma aktiiviseen kansalaisuuteen on tällöin kehittyvä kyvykkyys hyödyntää kulttuurisia välineitä tavoiteltujen muutosten aikaan saamiseksi. Vanhempainyhdistyksen aktivoituminen ei päättynyt koululakkoon, vaan eräällä tavalla vasta alkoi siitä. Tämän aktivoitumisen seurauksena vanhemmat ottivat käyttöönsä kunnan päätöksenteolle ominaisen välineen, tutkimuksen, jonka avulla he pyrkivät lisäämään omaa vaikutuspotentiaaliaan. Tilanteen kehittyessä vanhempainyhdistyksen toimijat olivat yhteydessä eri asiantuntijoihin sekä järjestivät tiedotustilaisuuksia. Vaikka, vieraillessani vanhempainyhdistyksen kokouksessa joulukuussa 2011, toimijat totesivat ”takkinsa olevan aika tyhjä tässä vaiheessa”, kohdistui keskustelu uusiin suunnitelmiin asian eteenpäin viemiseksi. Näyttäisi siltä, että keskeistä toiminnan kehittymisessä on jatkuva uusien vaikuttamisen työkalujen haltuunotto. Kiinnostava tutkimuksellinen kysymys onkin, millä tavoin tapaus on rakentanut vanhempainyhdistyksen toimijoiden identiteettejä (aktiivisina) kansalaisina ja vanhempina.

Aikuisten kasvun lisäksi tärkeää on tarkastella myös vanhempainyhdistyksen toiminnan lapsiin kohdistuvia kasvatuksellisia ulottuvuuksia. Lasten hyvinvointi on ollut vanhempainyhdistyksen toiminnan ilmeinen päämotiivi. Keskeisiä kysymyksiä ovatkin, miten lapset kokevat osallisuutensa toimintaan ja minkälaisia kasvatuksellisia näkökulmia vanhemmat toiminnallaan näkevät. Lapset on mediassa esitetty ryhmänä aktiivisia toimijoita, jotka ”ovat lakossa” (esim. STT 2011; Yle 2011a) tai ”eivät suostu menemään homeiseen kouluun” (Aamulehti 2011). Voidaan ajatella, että yksilöiden ”äänet” ovat sosiaaliin käytänteisiin ja täten muiden ”ääniin” sidoksissa (Maybin 2001), mutta yhtenäistä mielipidettä tai kokemusta lasten keskuudessa tuskin vallitsee. Yhtään varsinaista lapsen kokemusta tapauksesta ei ole mediassa raportoitu. Nykyisessä lapsuudentutkimuksessa vallitsee laajalti ajatus, että vaikka aikuisilla on monista asioista enemmän tietämystä kuin lapsilla, tietämys lapsuudesta tässä ajassa on selkeästi lasten asiantuntemuksen aluetta (esim. Mayall 2000). Tapauksen tarkastelu lapsuuden rakentumisen näkökulmasta voi lisätä tietoa suhteessa yhteen keskeisistä lapsuudentutkimuksen kiistakysymyksistä: millä tavoin lasten osallistuminen ja osallisuus edesauttavat voimaantumista ja missä määrin ne lisäävät haavoittuvaisuutta, alistumista ja lamaantumista (ks. esim. Langhout & Thomas 2010)?

Vanhempainyhdistyksen rooli muuttui lyhyessä ajassa varainkeruun järjestäjästä lasten ja koulun henkilökunnan terveellisen työympäristön äänenkannattajaksi. Asettuminen aktiivisen yhteiskunnallisen toimijan asemaan vie kuitenkin voimia ja runsaasti aikaa. Voimia kulutti myös vanhempainyhdistysten toimijoiden kokemukset heidän kyvykkyytensä ja asiantuntijuutensa kyseenalaistamisesta. Vieraillessani vanhempainyhdistyksen kokouksessa, kiinnitin huomiota jäsenten useasti tekemiin viittauksiin eritoten kunnan mutta myös koulun toimijoiden taholta tulevasta vastustuksesta ja leimaamisestakin. Tosin positiointia toteutettiin myös vanhempainyhdistyksen jäsenten toimesta. Sirkka Ahonen (2005) puhuu

kouludemokratian tarkastelun yhteydessä demokratian syvyydestä ja laveudesta. Syvyys vastaa kysymyksiin siitä, minkälaisista asioista voidaan yhteisesti päättää. Laveuden ulottuvuuteen liittyvät puolestaan kysymykset siitä, ketkä saavat osallistua päätöksentekoon. Voi siko olla niin, että kuntapäätäjien aiemmin tekemät määräykset siitä, missä asioissa kaivataan kuntalaisten mielipidettä eivät enää päteneet muuttuneessa tilanteessa? Ehkä kuntapäätäjien on syytä, samalla tavoin kuin vanhempienkin, määritellä uudelleen demokratian syvyyttä ja laveutta koskevat ennako-oletuksensa. David Heldin (1996, 4) mukaan demokraattisten ideoiden ja käytänteiden pitkäjänteisen suojaamisen elinehtona on, että niiden ote niin poliittisesta, taloudellisesta kuin sosiaalisesta elämästämme syvenee ja laajenee. Mikäli edustukselliseen kuntademokratiaan sisältyy ajatus äänestämisestä kuntalaisen pääasiallisena kansalaistoimintana ja syvimpänä osallistumisen muotona, demokratia nähdään hyvin kapeasti. Toisaalta pienellä paikkakunnalla vastahankaan asettumisen seurauksena asianomaisten työpaikat saattavat vaarantua. Pelko työpaikan menettämisestä saattaaakin toisinaan mennä kansalaistoiminnan ja terveellisen työympäristön puolustamisen edelle. Vanhempainyhdistyksen aktivoitumisen prosessin tarkastelu tarjoaakin mahdollisuuden tuottaa tietoa aktiiviseksi kansalaiseksi ja aktiivisena kansalaisena kasvamisen jännitteisyksistä.

Gert Biestan (2011) mukaan demokraattinen kansalaisuus ei ole yksinkertaisesti jokin ennalta määriteltä identiteetti, joka voidaan oppia opettamisen kautta, vaan se rakentuu ja muokkaantuu yhä uudelleen ja uudelleen ihmisten kohdatessa demokraattista politiikkaa. Hän nojaa agonistiseen demokraatiakäsitykseen, jonka mukaan demokraattisen prosessin perusolemus on konflikti ja kamppailu eri näkökulmien välillä. Dorothy Hollandin ja kumppaneiden (2001) identiteetin muodostamisen teoriassa yksi keskeinen identiteetin rakennusaine on ratkaisua vaativa jännite minuutta koskevien väitteiden välillä, joita pyritään ratkaisemaan ”sisäisen dialogin” avulla. Lisäisinä Biestan ajatukseen, että myös epädemokraattisen politiikan kohtaaminen vaikuttaa kansalaisen identiteetin rakentumiseen juuri sisäisen dialogin kautta. Keskeisiä kysymyksiä ovat tällöin, millä tavoin ihmiset asettavat itsensä suhteessa toteutettuun politiikkaan ja minkälaisia jännitteitä tähän asettumiseen liittyy. Kyseisessä tapauksessa vaikkapa työn säilyttämisen ja terveyden välillä näyttäisi olevan jännite, joka vaatii vastausta jokaiselta osalliselta. Suomen Vanhempainliitto on arvioinut lakkojen yleistyvän ja varautunut tukemaan niitä ympäri Suomea (Suomen Vanhempainliitto 2011b; Yle 2011b). Myös tämä korostaa tilanteen kestättömyyttä ja potentiaalista kärjistymistä. Se, miten tilanne päätetään ratkaista niin yksilö-, kunta- kuin valtiotasolla, kertonee paljon arvostuksistamme sekä demokratiamme reunaehdoista.

Lähteet

- Aamulehti 2011. Koululaiset lakossa: Eivät suostu menemään homeiseen kouluun [www-lähde]. < <http://www.aamulehti.fi/Kotimaa/1194702322383/artikkeli/koululaiset+lakossa+eivat+suostu+menemaan+homeiseen+kouluun.html> > (Luettu 15.12.2011).
- Sivistysvaliokunta 2011a. Sivistysvaliokunnan lausunto 9/2011 [www-lähde]. <http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/sivl_9_2011_p.shtml > (Luettu 14.12.11).
- Sivistysvaliokunta 2011b. Sivistysvaliokunnan lausunto 11/2011 [www-lähde]. <http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/sivl_11_2011_p.shtml > (Luettu 14.12.11).
- STT 2011. Homekoulun oppilaat lakossa Vähässäkyrössä [www-lähde]. <<http://www.ts.fi/online/kotimaa/269856.html> > (Luettu 14.12.2011).

- Suomen Vanhempainliitto 2011a. Ei homekouluille! [www-lähde]. <http://www.vanhempainliitto.fi/vanhempainliitto/vanhempainliitto/koulujen_sisailmaongelmat> (Luettu 14.12.2011).
- Suomen Vanhempainliitto 2011b. Vanhempainliitto tukee homekoulu- ja päiväkotilakkoa [www-lähde]. <http://www.vanhempainliitto.fi/ajankohtaista/153/vanhempainliitto_tukee_homekoulu- ja_ päiväkotilakkoa> (Luettu 15.12.11)
- Tervajoen vanhempainyhdistyksen kokous 12.12.2011 (havainto- ja audiomateriaali).
- Yle 2011a. Koulu- ja päiväkotilakkoon homeongelmien takia Vähäsäkyrössä [www-lähde]. <http://www.yle.fi/alueet/pohjanmaa/2011/10/koulu- ja_ päiväkotilakkoon_homeongelmien_takia_vahassakyrossa_2970622.html> (Luettu 15.12.11).
- Yle 2011b. Vanhempainliitto ehti jo kehuaan Vähäsäkyröä [www-lähde]. <http://yle.fi/alueet/pohjanmaa/2011/11/vanhempainliitto_ehti_jo_kehuaan_vahassakyröa_2992506.html> (Luettu 15.12.11).

Kirjallisuus

- Ahonen, Sirkka 2005. Opettaja kansalaisen mallina ja mentorina. Teoksessa Rantala, Jukka & Siikaniva, Anu (toim.), *Kansalaisvaikuttaminen opettajankoulutuksen haasteena. Historiallis-yhteiskuntatiedollisen kasvatuksen tutkimus- ja kehittämiskeskus* 3. Helsinki: Helsingin yliopisto, 19–32.
- Biesta, Gert 2011. The Ignorant Citizen: Mouffe, Ranciére, and the Subject of Democratic Education. *Studies in Philosophy of Education* 30 (2), 141–153.
- Dryzek, John S. 2000. *Deliberative Democracy and Beyond. Liberals, Critics, Contestations*. Oxford: University Press.
- Held, David 1996. *Models of Democracy*. California: Stanford University Press.
- Langhout, Regina Day & Thomas, Elizabeth 2010. *Imagining Participatory Action Research in Collaboration with Children: an Introduction*. *American Journal of Community Psychology* 46 (1–2), 60–66.
- Holland, Dorothy, Lanchicotte Jr., William, Skinner, Debra & Cain, Carole 2001. *Identity and Agency in Cultural Worlds*. 2. painos. Cambridge: Harvard University Press.
- Mayall, Berry 2000. *Conversations with children: Working with generational issues*. Teoksessa Christensen, Pia & James, Allison (toim.), *Research with children: Perspectives and practices*. London: Routledge Falmer, 120–135.
- Maybin, Janet 2001. *Language, struggle and voice: The Bakhtin/Volosinov writings*. Teoksessa Wetherell, Margaret, Taylor, Stephanie & Yates, Simeon J. (toim.), *Discourse Theory and Practice: A Reader*. London: Sage, 64–71.
- Nevalainen, Aino 2001. Homekoulu- ja päiväkotilakko uhkaavat lastemme terveyttä. *Kansanterveys* 8–9 [www-lähde]. <http://www.ktl.fi/portal/suomi/julkaisut/kansanterveyslehti_lehdet_2001/8-9_2001/homekoulu- ja_ päiväkotilakko_uhkaavat_lastemme_terveytta/> (Luettu 14.12.2011).
- Stetsenko, Anna 2008. From relational ontology to transformative activist stance on development and learning: expanding Vygotsky's (CHAT) project. *Cultural Studies of Science Education* 3 (2), 471–491.

Tuure Tammi toimii projektitutkijana Helsingin yliopiston Koulutus- ja Kehittämiskeskus Palmeniassa.